ISSN 1392-6195 (print)
ISSN 2029-2058 (online)
JURISPRUDENCIJA
JURISPRUDENCE
2026, 33(1), p. 172–192.

AKCIJŲ KLASĖS IR DARBUOTOJŲ FINANSINIS DALYVAVIMAS LIETUVOJE

Liutauras Vasiliauskas
Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: livasiliau@stud.mruni.eu

Pateikta 2026 m. vasario 24 d., parengta spaudai 2026 m. balandžio 21 d.

DOI: 10.13165/JUR-26-33-1-09

Santrauka. *Šio straipsnio tikslas yra atskleisti ir įvertinti, ar privilegijuotųjų ir naujasis išperkamųjų akcijų reguliavimai gali pasitarnauti sprendžiant darbuotojų finansinio dalyvavimo įmonės valdyme problemas. Iš jų vienos pagrindinių įgyvendinant dalybas akcijomis su darbuotojais yra formalūs akcijų suteikimo (ABĮ 47[1] str.) instituto reikalavimai; akcijų suteikiamų teisių perleidimo ar disponavimo apribojimų nustatymo ir privilegijuotųjų akcijų ribojimai; teisinis netikrumas, pažadant akcijas suteikti akcijų pasirinkimo sandorio pagrindu; akcijų likvidumas. Išanalizavus patobulintą privilegijuotųjų akcijų reguliavimą gautos išvados, jog šis pasitarnautų nustatant darbuotojams suteikiamų akcijų teisių ir ribojimų apimtį (palyginti su ABĮ 47[1] str.), netiesiogiai gali pagelbėti teisinio netikrumo ir akcijų likvidumo klausimais. O naujasis išperkamųjų akcijų reguliavimas gali būti suderintas su ABĮ 47[1] str., tačiau nesprendžia su akcijų suteikimo institutu susijusių problemų. Visgi išperkamosios akcijos pasitarnauja kaip akcijų realizavimo įrankis, kadangi bendrovėms sudaroma aiški ir patogi įstatyminė galimybė įgyvendinti akcijų išpirkimą, o tai yra patrauklu investuotojams ar darbuotojams.*

Reikšminiai žodžiai: *darbuotojų finansinis dalyvavimas, dalybos akcijomis su darbuotojais, dalybų akcijomis su darbuotojais įgyvendinimo įrankiai, akcijų klasės, privilegijuotosios akcijos, išperkamosios akcijos.*

Įvadas

Darbuotojų finansinis dalyvavimas įmonės valdyme yra vienas iš būdų darbdavių ir darbuotojų interesams sugretinti, siekiant geresnių įmonės veiklos verslo rezultatų. Nors kaip reiškinys žinomas nuo XX a., aktyviausiai naudojamas pastaruosius kelis dešimtmečius[1]. Darbuotojų finansiniam dalyvavimui įmonės valdyme būdingos dvi formos: dalinimasis pelnu (angl. *profit sharing*) ir darbuotojų akcijų nuosavybė (angl. *employee share ownership*)[2].

Dalinimasis pelnu, arba premijavimas (papildomas skatinamasis atlygis pagal pasiektus rezultatus), yra plačiai darbdavių įgyvendinama praktika Lietuvoje. Tokia galimybė paprastai nustatoma darbuotojo darbo sutartyje, susitariama papildomu susitarimu[3] arba premija paskiriama darbdavio iniciatyva[4]. Dalybos pelnu iš esmės įgyvendinamos gana sklandžiai ir praktikoje dėl to nekyla daug teisinių ar mokestinių klausimų.

O dalybos akcijomis su darbuotojais yra iš esmės standartinis reiškinys ir darbuotojo užmokesčio sudėtinė dalis tarp greitai augančių technologijų, informacinių technologijų (įskaitant dirbtinį intelektą)[5], finansų sektorių įmonių (startuolių)[6]. Visgi dalybų akcijomis teisinis reguliavimas Lietuvoje yra painus ir per pastaruosius 10 metų kito[7], o dalybų su darbuotojais verslo kultūra vystosi iki šiol[8]. Taigi nors dalybų akcijomis mechanizmai su darbuotojais Lietuvoje populiarėja, palyginti su dalybomis pelnu, ne taip paprastai įgyvendinami praktikoje[9], iš esmės visada papildomai reikia teisininkų ir mokesčių konsultantų dėmesio ir išankstinio veiksmų planavimo[10].

Akcinių bendrovių įstatymas (toliau – ABĮ) reglamentuoja dvi dalybų akcijomis su

1 Dermot McCarthy, *Employees Financial Participation*. Palgrave Dictionary of Emerging Markets and Transition Economics (2015): 508–509, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-137-37138-6_27.

2 Jens Lowitzsch ir kt., *Financial Participation for a New Social Europe, a Building Block Approach.* (Rome and Berlin, 2008), 90, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., http://www.intercentar.de/fileadmin/files/NSE/NSE_EN_Web_01-08-08.pdf.

3 Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 142 str. 1 d. (TAR, 2016-09-19, Nr. 23709).

4 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 59 str. 2 d. 12 p. (suvestinė redakcija nuo 2025-07-01 iki 2026-06-30, *Valstybės žinios,* 2000-07-31, Nr. 64-1914).

5 IT – informacinių technologijų, DI – dirbtinio intelekto.

6 Virginijus Bitė ir Liutauras Vasiliauskas, „Darbdavių prisitaikymas prie darbuotojų tiesioginio (finansinio) dalyvavimo įmonės veikloje“ (užsakomojo tyrimo ataskaita, Mykolo Romerio universitetas, 2019): 59.

7 Remigijus Civinskas ir Rimantas Stašys, „Darbuotojų finansinio dalyvavimo Lietuvoje raida ir formos: įmonių akcijų ir pelno pasidalijimo programos bei priemonės“, *Tiltai*, 87, 2 (2021): 30–31, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.researchgate.net/publication/358135766 .

8 Remigijus Civinskas ir Jaroslav Dvorak, „New Social Cooperation Model in Service Oriented Economy: the Case of Employee Financial Participation in the Baltic States“, *Engineering Management in Production and Services*, 9, 3 (2017): 37–50, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://content.sciendo.com/view/journals/emj/9/3/article-p37.xml.

9 Virginijus Bitė ir Liutauras Vasiliauskas, „Sharing shares with employees. New tools and empirical evidence from Lithuania“, *Baltic Journal of Law and Politics*, 17, 1 (2024): 202–203, žiūrėta 2025 m. lapkričio 15 d., https://reference-global.com/article/10.2478/bjlp-2024-0009.

10 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note*, 6: 24, 54.

darbuotojais priemones: darbuotojų akcijas (ABĮ 43 str.) ir nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojusį institutą – akcijų suteikimą (ABĮ 47[1] str.). Visgi statistikos apie praktinį šių priemonių paplitimą Lietuvoje nėra, o iš atliktų tyrimų ir apklausų[11] matyti, jog dominuoja akcijų pasirinkimo sandoris (akcijų opcionas) (angl. *share option*)[12]. Nepaisant to, dalybų akcijomis su darbuotojais modeliai Lietuvoje įgyvendinami skirtingai[13], pvz.: a) suteikiant teisę įgyti dalį patronuojančios bendrovės akcijų ateityje (akcijų pasirinkimo sandorio pagrindu); b) suteikiant teisę įgyti dalį bendrovės, kurioje įdarbintas darbuotojas, akcijų ateityje (taip pat akcijų pasirinkimo sandorio arba ABĮ 47[1] str. pagrindais); c) suteikiant teisę gauti atitinkamą pelno dalį pagal suteiktą virtualių akcijų (angl. *virtual shares*) sandorį; d) suteikiant galimybę ateityje įgyti akcijas specialiai įsteigtos bendrovės (angl. *special purpose vehicle*), kuri valdo darbuotojams skirtų akcijų paketą įmonėje, kurioje įdarbinti darbuotojai; e) perleidžiant akcijas su atpirkimo teise (angl. *call option*) ir pan. Be to, kiekvienu atveju gali būti pažadamos suteikti įvairių klasių privilegijuotosios akcijos ir t. t.

Iš esmės kiekvienas aukščiau aptartas modelis susiduria su individualiomis problemomis, pvz., teisinio netikrumo, kai suteikiamas akcijų pasirinkimo sandoris; pareiga laikytis itin formalių akcijų suteikimo taisyklių ir susijusių akcijų suteikimo procedūrų (ABĮ 47[1] str. atveju)[14]; akcijų suteikiamų teisių perleidimo ar disponavimo apribojimų nustatymo ir privilegijuotųjų akcijų ribojimais; didele mokestine našta darbuotojams ir kitomis mokesčių lengvatų pritaikymo problemomis[15]; akcijų likvidumu (iš esmės visais aukščiau paminėtais atvejais, išskyrus virtualių akcijų atveju). Šios problemos patvirtina, jog tema yra aktuali. Vienas iš būdų sklandžiau įgyvendinti dalybas akcijomis su darbuotojais yra pasinaudoti akcijų klasių suteikiamomis galimybėmis.

2025 m. birželio 30 d. ABĮ pakeitimo įstatymu Lietuvoje nustatyta papildoma akcijų kategorija – išperkamosios akcijos (angl. *redeemable shares*)[16]. Tuo pačiu ABĮ pakeitimu privilegijuotųjų akcijų (angl. *preferred shares*) reguliavimas nuo 2026 m. liepos 1 d. taip pat taps lankstesnis.

Minimi ABĮ pakeitimai aptarti keliuose elektroniniuose spaudos šaltiniuose[17], tačiau

11 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note,* 9: 203.

12 Civinskas ir Stašys, *supra note*, 7: 30–31.

13 Pasirinkimas labai priklauso ir nuo investuotojų ar akcininko priimtos darbuotojų skatinimo politikos, pasirinktos jurisdikcijos ir pan.

14 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note,* 9: 202–203.

15 Civinskas ir Stašys, *supra note,* 7: 30–31.

16 „Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 2, 15, 17, 19, 20, 24, 26, 26-1, 26-2, 28, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 42, 45-1, 45-2, 46-1, 49, 51, 52, 53-1, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 60-1, 74, 76, 77 ir 78 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 42-1 straipsniu įstatymas“ 18 str., (įsigalios nuo 2026 07 01, TAR, 2025-07-02, Nr. 12139), žiūrėta 2025 m. lapkričio 20 d., https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e2c4373056fd11f0a3d380837a821750.

17 „Akcinių bendrovių įstatymo naujovės – ko laukti 2026-aisiais?“, *Teisė Pro*, 2025 m. liepos 29 d., https://www.teise.pro/index.php/2025/07/29/akciniu-bendroviu-istatymo-naujoves-ko-laukti-2026-aisiais/; „Kokias naujoves verslui atneš 2026-ieji? Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimų apžvalga“, *Infolex*, 2026 m. sausio 21 d., https://www.infolex.lt/landing?act=news&tema=54&str=156314; „AB įstatymo pakeitimo projektas: kas laukia įmonių“, *Verslo žinios*, 2025 m. birželio 13 d., https://www.vz.lt/finansai/2025/06/13/ab-istatymo-pakeitimo-projektas-kas-laukia-imoniu-569135.

nė vienas jų neanalizuoja akcijų klasių pritaikymo galimybių, skatinant darbuotojus akcijomis. Tema nauja, taigi ir mokslinių darbų, kuriuose būtų vertinamos šios naujos dalybų akcijomis su darbuotojais galimybės, nėra. Šio tyrimo objektas yra akcijų klasės ir dalybos akcijomis su darbuotojais (darbuotojų finansinis dalyvavimas). Atitinkamai šio tyrimo tikslas yra atskleisti ir išnagrinėti privilegijuotųjų ir išperkamųjų akcijų reguliavimą ir įvertinti, ar akcijų klasės gali spręsti dalybų akcijomis su darbuotojais problemas.

Šiam teisiniam moksliniam tyrimui atlikti naudoti dokumentų ir informacijos analizės, lyginamasis, apibendrinamasis metodai, pasitelkti analogijos, sisteminis, istorinis ir teleologinis teisės aiškinimo metodai.

Toliau straipsnyje atskleidžiamas ir analizuojamas išperkamųjų ir privilegijuotųjų akcijų reguliavimas ir ribotumai. Antroje dalyje gretinamas išperkamųjų ir privilegijuotųjų akcijų reguliavimas, ieškant galimų sprendimų darbuotojų finansiniam dalyvavimui įgyvendinti. Straipsnio pabaigoje pateikiamos išvados.

1. Akcijų klasės. Išperkamųjų ir privilegijuotųjų akcijų reguliavimas ir ribotumai

1.1. Privilegijuotosios akcijos

Privilegijuotosios akcijos jų savininkams suteikia išimtines turtines ir neturtines teises[18]. Paminėtina, jog nors privilegijuotosios akcijos Lietuvoje įvestos 1990 m. (įsigaliojus pirmajai ABĮ redakcijai), gana retai taikomos praktikoje[19]. Dabartinės ABĮ redakcijos 42 str. 2 d. nustato, jog bendrovės gali išleisti skirtingų klasių privilegijuotąsias akcijas. To paties straipsnio 8 d. nustato, jog privilegijuotosios akcijos pagal klases gali būti su kaupiamuoju (garantuojama teisė į tokioje akcijoje nurodyto dydžio dividendą) arba nekaupiamuoju dividendais, su balso teise (pvz., dėl tam tikrų klausimų) ar be jos (toks apribojimas turėtų būti įtvirtintas bendrovės įstatuose). Be to, ABĮ 42 str. 3 d. nustato, jog privilegijuotųjų, o ne paprastųjų akcijų savininkai turi pirmenybę į dividendą.

Paminėtina, jog privilegijuotųjų akcijų reguliavimas tobulinamas pastaruosius kelerius metus. Reikšmingi ABĮ pakeitimai įsigaliojo 2023 m. gegužės 1 d.[20]. Pakeitimais nustaty-

18 Kitaip nei paprastųjų akcijų savininkų teisės, kurios nesuteikia išimtinių teisių, tačiau suteikia visas tris pagrindines akcininko teises: 1) teisė dalyvauti valdant bendrovę (balsuoti); 2) teisę gauti dividendą; 3) teisę į dalį bendrovės turto, likusio ją likvidavus.

19 Virginijus Bitė, „Bendrovių reglamentavimo pokyčiai: ar atėjo startuolių aukso amžius?“, *Lietuvos teisė 2022: esminiai pokyčiai*, (2022): 193, žiūrėta 2026 m. vasario 12 d., https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/be4cde01-5d6e-465e-870e-81e8668c6824.

20 „Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 2, 15, 17, 21, 26, 27, 28, 29, 30, 30-1, 32, 34, 37, 37-2, 40, 42, 45, 47, 47-1, 51, 56 ir 78 straipsnių, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 46–1 straipsniu įstatymas“, TAR, 2022-11-29, Nr. 24190.

ta, jog privilegijuotosios akcijos be balso teisės gali sudaryti iki 1/2 įstatinio kapitalo21, tokių akcijų klasės ir jų suteikiamos teisės turi būti nustatomos bendrovės įstatuose (ABĮ 42 str. 2 d.). Tai, kad pakeitimai būtini, buvo grindžiama geresnėmis sąlygomis investuotojams pritraukti, kuriems privilegijuotųjų akcijų pagrindu suteikiamos specialiosios teisės į bendrovę[22]. Atkreiptinas dėmesys, jog investuotojų noras turėti privilegijuotąsias akcijas doktrinoje taip pat grindžiamas didesne apsauga, palyginti su įmonių steigėjais ir darbuotojais, jeigu įmonė bankrutuotų[23].

2023 m. gegužės 1 d. įsigalioję ABĮ pakeitimai suteikė galimybę išleisti ir kitokias privilegijuotąsias akcijas nei su kaupiamuoju arba nekaupiamuoju dividendais, su balso teise ar be jos, t. y. ABĮ 42 str. 8 d. buvo papildytas, jog bendrovė gali išleisti privilegijuotąsias akcijas, kurios suteikia ir kitokias teises, jeigu tai nustatyta įstatuose. Iki įsigaliojant šiam pakeitimui vyravo praktika, jog bendrovės gali išleisti tik minėtas keturias privilegijuotųjų akcijų klases[24]. Aiškinamajame rašte nurodoma, jog šiais pakeitimais privilegijuotųjų akcijų institutas iš esmės liberalizuojamas, sudarant galimybę bendrovei išleisti ne tik ABĮ nurodytas, tačiau ir kitokias privilegijuotąsias akcijas, kurių klasių įvairovė, suteikiamos turtinės ir neturtinės teisės nustatomos įstatuose[25]. Tai atvėrė naujų galimybių greitai augančioms bendrovėms pritraukti papildomų investicijų ir investuotojams privilegijuotųjų akcijų pagrindu suteikti specialiąsias teises. Atitinkamai galimybė išleisti skirtingas privilegijuotąsias akcijas gali pasitarnauti ir darbuotojams skatinti. Visgi atkreiptinas dėmesys, jog nors ABĮ suteikia galimybę išleisti ir kitokias pagal suteikiamas teises privilegijuotąsias akcijas, nenurodoma, kokias kitokias teises suteikiančias akcijas gali išleisti bendrovės steigėjai[26].

Nuo 2026 m. liepos 1 d. privilegijuotųjų akcijų reguliavimas taps dar lankstesnis. ABĮ 42 str. 3 d. buvo papildyta, jog bendrovės įstatuose galima nustatyti ir kitokią privilegijuotųjų akcijų savininkų teisės į dividendą įgyvendinimo tvarką[27]. Remiantis aiškinamuoju raštu šiuo pakeitimu siekiama sudaryti galimybę pačioms bendrovėms įstatuose nustatyti privilegijuotųjų akcijų dividendo apskaičiavimo (ir mokėjimo) tvarką[28]. Praktikoje tai reiškia, jog bendrovės galės išleisti privilegijuotąsias akcijas, kurios ne tik nesuteikia balso teisės, tačiau yra su mažesniais dividendais ir nesusietos su pirmumo teise gauti

21 Iki 2023 m. gegužės 1 d. privilegijuotosios akcijos negalėjo sudaryti daugiau nei 1/3 bendrovės įstatinio kapitalo.

22 Bitė, *supra note,* 19: 194.

23 Pierre-Henri Conac, „The New French Preferred Shares: Moving Towards a More Liberal Approach", *European Company and Financial Law Review* 2, 4 (2005): 492, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1034041.

24 Bitė, *supra note*, 19: 195.

25 „Aiškinamasis raštas dėl Akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 2, 15, 17, 21, 27, 28, 29, 30, 30(1), 32, 34, 37, 37(2), 40, 42, 45, 47, 47(1), 51 ir 78 straipsnių, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 46(1) straipsniu įstatymo projekto", Nr. XIVP-1854, LRS, žiūrėta 2025 m. lapkričio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/25521d90f24011ecbfe9c72e552dd5bd?jfwid=pf5lzr4rw.

26 Plačiau apie galimas suteikti specialiąsias teises privilegijuotųjų akcijų pagrindu žr. Bitė, *supra note*, 19: 195–198.

27 Pavyzdžiui, paprastųjų akcijų savininkų teisė į dividendą gali būti įgyvendinama nebūtinai tik po to, kai įgyvendintos privilegijuotųjų akcijų savininkų turtinės teisės.

28 Aiškinamasis raštas, *op. cit*.

dividendus[29]. Tad nors akcijos ir pavadintos privilegijuotomis, remiantis būsimu reguliavimu, jos nebūtinai suteiks pranašumo (privilegiją) jų savininkams[30], t. y. dėl suteikiamų teisių apimties nuspręs pati bendrovė.

Taigi minimi pakeitimai (tiek įsigalioję 2023 m. gegužės 1 d., tiek įsigaliosiantys nuo 2026 m. liepos 1 d.) ypač aktualūs bendrovėms, siekiančioms pritraukti išorės investuotojų ir užsitikrinti papildomą verslo finansavimą, kadangi sudaroma galimybė laisvai nustatyti kiekvienos klasės privilegijuotųjų akcijų dividendą ir investuotojų teisių apimtį. Nustatant skirtingas privilegijuotųjų akcijų suteikiamas teises ir ribojimus reikia išankstinio pasirengimo ir įstatų keitimo procedūros. Visgi paminėtina, jog tai visuomet lems suteikiamų išimtinių teisių viešumą, o tai priimtina ne visoms bendrovėms (ir investuotojams), ypač kai sudaryta akcininkų sutartis. Šios priežastys ir privilegijuotųjų akcijų savininkų pirmumo teisė į dividendą (ABĮ 42 str. 3 d.) iš esmės lemia, jog privilegijuotosios akcijos yra nepopuliarios praktikoje. Tikimasi, jog 2026 m. liepos 1 d. įsigaliosiantys ABĮ pakeitimai pagerins tokią situaciją ir paskatins plačiau šias akcijas taikyti praktikoje. Liberalizuotas privilegijuotųjų akcijų reguliavimas taip pat atveria naujų galimybių darbuotojams skatinti akcijomis, kurios analizuojamos kitame skyrelyje.

1.2. Išperkamosios akcijos

Nuo 2026 m. liepos 1 d. įsigaliosiantis ABĮ 42^1 str. nustato, jog bendrovė gali išleisti išperkamąsias akcijas, kai tai nustatyta jos įstatuose31. Paminėtina, jog nors 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 nustato galimybę pačioms valstybėms narėms nuspręsti, ar įtvirtinti išperkamųjų akcijų kategoriją nacionaliniuose teisės aktuose, atsižvelgiant į direktyvoje nurodytus reikalavimus išperkamosioms akcijoms[32], Lietuva tai atliko tik priėmus 2025 m. birželio 30 d. ABĮ pakeitimo įstatymą. Paminėtina, jog išperkamųjų akcijų reguliavimo pradininkė yra Jungtinė Karalystė (toliau – JK), kurios Bendrovių įstatymas pasitarnavo kaip minėtos direktyvos nuostatų pagrindas[33]. Atitinkamai galimybė išleisti išperkamąsias akcijas įtvirtinta daugelio Europos valstybių teisių aktų,

29 Pirmumo teisė į dividendą išliktų tik tuo atveju, jeigu bendrovės įstatai nenustatytų kitaip.

30 Bitė, *supra note*, 19: 196.

31 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (suvestinė redakcija nuo 2026-07-01) 42^1 str. 1 d., *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64–1914.

32 „2017 m. birželio 14 d. Europos parlamento ir tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų“, 82 str., Eur-lex, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02017L1132-20220812.

33 „Aiškinamasis raštas dėl Akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 2, 15, 17, 19, 20, 24, 26, 26^1, 26^2, 28, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 42, 45^1, 45^2, 46^1, 49, 51, 52, 53^1, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 60^1, 74, 76, 77 ir 78 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 42^1 straipsniu įstatymo projekto“, *LRS*, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://lrv.lt/media/viesa/saugykla/2025/5/z0geg39TNDg.pdf.

įskaitant JK[34], Airiją[35], Italiją[36], Ispaniją[37], Prancūziją[38], Maltą[39] ir kt. Kadangi Lietuvoje nėra įstatyminio būdo akcijoms išpirkti, praktikoje naudojami įvairūs sutarčių laisvės principais grįsti sprendimai, pvz., pirkimas–pardavimas su atpirkimo teise (CK 6.417–6.418 str.) arba pasirinkimo sandoris su opciono davėjo teise ateityje išpirkti opciono gavėjo įgytas akcijas (angl. *call option*) ir pan.

ABĮ neišskiria, ar išperkamosios akcijos yra akcijų rūšis[40] ar klasė. Naujasis reguliavimas nurodo, jog tiek paprastosios, tiek privilegijuotosios akcijos gali būti išperkamosios akcijos (ABĮ 42[1] str. 3 d.). Atitinkamai ABĮ 40 str. 3 d. nurodyta, jog akcijos pagal jų savininkams suteikiamas teises skirstomos į klases. Vadinasi, išperkamosios akcijos apims visas įmanomas išleisti akcijų klases pagal ABĮ, t. y. bendrovė galės išleisti tiek paprastąsias išperkamąsias akcijas, tiek privilegijuotąsias išperkamąsias akcijas. Atitinkamai išperkamųjų akcijų savininkai[41] bendrovės atžvilgiu turės papildomų (specialiųjų) teisių, t. y. bendrovė galės išpirkti akcijas, sumokėjusi už jas išpirkimo kainą (ABĮ 42[1] str. 7 d.). Kadangi suteikia teisę būti išpirktoms bendrovės, išperkamosios akcijos gali būti priskirtos akcijų klasėms. Pažymėtina, jog doktrinoje randama panašių pavyzdžių[42]. Išperkamosios akcijos iš esmės nurodo specialią (gilesnę) akcijų klasių klasifikaciją (lygį). Pirmajam akcijų klasių lygiui gali būti priskiriamas skirstymas tarp paprastųjų ir privilegijuotųjų akcijų, o antrasis lygis atitiktų skirstymą tarp paprastųjų ir privilegijuotųjų bei išperkamųjų paprastųjų ir išperkamųjų privilegijuotųjų akcijų[43]. Toliau analizuojamas išperkamųjų akcijų reguliavimas ir jų suteikiamos išskirtinės teisės savininkams.

ABĮ 42[1] str. 2 d. nustato, jog bendrovės įstatai turi nurodyti išperkamųjų akcijų

34 Jungtinės Karalystės bendrovių įstatymas, 3 skyrius, 684(3) str., GOV.UK, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/part/18/chapter/3.

35 Airijos bendrovių įstatymas, 66(4) d., ISB, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.irishstatutebook.ie/eli/2014/act/38/enacted/en/print.

36 „Share capital and shareholder rights“, Italian company formations (Lexia), žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://italiancompanyformations.com/share-capital-and-shareholders-rights/#:~:text=As%20an%20exception%20to%20the%20general%20rules,the%20conditions%20to%20do%20so%20are%20met.

37 Ispanijos bendrovių įstatymas, 500 str., GOB.ES, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Royal%20Legislative%20decree%201%2C%20of%2002%20july.pdf.

38 Prancūzijos komercinis kodeksas, L228-12 str., žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006161281/?anchor=LEGIARTI000038612729#LEGIARTI000038612729.

39 „Maltos bendrovių įstatymas“, 115 str., žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://legislation.mt/eli/cap/386/eng/pdf.

40 Akcijų rūšys gali būti skirstomos pagal: i) disponavimo būdą: a) pareikštinės, b) vardinės (pagal ABĮ 40 str. 2 d. visos bendrovių akcijos laikomos vardinėmis); ii) išraiškos būdą: a) materialiosios (ABĮ 40 str. 8 d.), b) nematerialiosios.

41 Nepaisant to, paprastosios ar privilegijuotosios akcijos.

42 Adnan S. Alomar ir Amjad H. Al-Azzam, „The Legal Effects of the Share Redemption Process in Jordanian Company Law in Light of the 2020 Instructions for Redeemable Shares for Private Shareholding Companies“, *Shari'a and Law Sciences* 52, 4, (2025): 2, žiūrėta 2026 m. vasario 10 d., https://dsr.ju.edu.jo/djournals/index.php/Law/article/view/10059/2383.

43 Esminis tokios klasifikacijos skirtumas – išperkamosios akcijos suteikia papildomas specialiąsias teises, be jau paprastųjų ar privilegijuotųjų akcijų suteikiamų teisių.

išpirkimo sąlygas ir tvarką. Tai gali būti ir nepatrauklu bendrovei, kadangi reiškia, jog šių akcijų išleidimo ir išpirkimo sąlygos bus viešos. Nors tiesiogiai nenurodyta, kaip turėtų vykti akcijų išpirkimo sąlygų ir tvarkos keitimas, žvelgiant sistemiškai į ABĮ, akcininkų susirinkimas sprendžia dėl bendrovės įstatų keitimo (ABĮ 20 str. 1 d. 1 p.). Visgi nustačius akcijų išpirkimo sąlygas įstatuose, išskirtini du momentai: 1) iki išperkamųjų akcijų išleidimo; 2) po išperkamųjų akcijų išleidimo. Pirmu atveju dėl akcijų išpirkimo tvarkos keitimo įstatuose spręstų akcijų klasių savininkai, o antruoju būtų reikalingas ir išperkamųjų akcijų savininkų sutikimas (ABĮ 27 str. 2 d.). Sutikimui išduoti būtų reikalinga visų išperkamųjų akcijų savininkų balsų dauguma (ABĮ 42^1 str. 10 d.).

Toliau išskirtina, jog bendrovės kapitalo negali sudaryti vien tik išperkamosios akcijos, t. y. bendrovė privalo išleisti ir paprastųjų akcijų, kurios nėra išperkamosios (ABĮ 42^1 str. 3 d.). Tokio reikalavimo pagrindas doktrinoje aiškinamas siekiu išvengti situacijos, kai bendrovei išpirkus akcijas nebeliktų nė vieno įmonės akcininko[44]. Iš esmės tai reikštų, jog bendrovė nebeatitinka ABĮ 6 str. ir 19 str. reikalavimų ir yra bešeimininkė. Visgi išperkamųjų akcijų reguliavimas ABĮ nenustato išleidžiamų akcijų ribų (skaičiaus), tad galima situacija, kai dalyvių daugumą bendrovėje tam tikrą laiką (iki akcijų išpirkimo) gali sudaryti išperkamųjų akcijų savininkai. Pavyzdžiui, bendrovės kapitalą sudaro 100 akcijų, iš kurių 98 akcijos yra išperkamosios, 2 akcijos paprastosios. Atitinkamai išpirkus akcijas, vienintelis bendrovės akcininkas taptų 2 paprastųjų akcijų savininkas, o tai galėtų lemti bendrovės likvidumo ar valdymo problemas. ABĮ 42^1 str. 3 d. taip pat nustato, jog negalima konvertuoti anksčiau išleistų akcijų į išperkamąsias arba išperkamųjų į kitas akcijas. Darytina išvada, jog tai susiję su minėtu draudimu sudaryti kapitalą vien tik iš išperkamųjų akcijų.

Lietuvos reguliavimo išskirtinumas tas, jog panašiai kaip bendrovės savų akcijų įgijimo (ABĮ 54 str. 6 d.) arba akcijų suteikimo, kai išleidžiama nauja akcijų emisija (ABĮ 47^1 str. 3 d. 1 p.), atvejais bendrovė gali išpirkti akcijas, tik jeigu sudarytas išperkamųjų akcijų rezervas (ABĮ 42^1 str. 4 d.), kuris yra ne mažesnis už išperkamųjų akcijų nominalių verčių sumą. Šiuo atveju įstatymų leidėjas nustatė griežtesnius reikalavimus[45], nors rezervo formavimo pareigos kaip išankstinės sąlygos akcijoms išleisti direktyva nenustato[46]. Paminėtina, jog išperkamųjų akcijų rezervas gali būti nesudaromas tik tuo atveju, jeigu siekiant išpirkti išperkamąsias akcijas išleidžiama nauja bendrovės akcijų emisija. Tai reikštų, jog išperkamosioms akcijoms išpirkti bendrovė panaudotų lėšas, gautas išleidus naują (pvz., paprastųjų) akcijų emisiją[47].

Atsižvelgiant į ES 2017/1132 direktyvos nuostatas, ABĮ 42^1 str. 8 d. taip pat nustato, jog

44 Matteo Vitali, „Class of Shares and Share Redemption in the Italian and UK Context", (2005): 35–36, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=870387.

45 Virginijus Bitė, „Bendrovių teisės pakeitimai 2025 m.: tolesnis kapitalo formavimo liberalizavimas ir galios perskirstymas tarp akcininkų ir valdymo organų", *Lietuvos teisė 2025: esminiai pokyčiai,* (2025): 134–135, žiūrėta 2026 m. balandžio 13 d., https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/4ac6f539-0a48-4520-bee5-64a5498b7776.

46 Direktyva (ES) 2017/1132, *supra note* 32: 82(d) str. Direktyvos 82(e) str. nurodo, jog išpirktų akcijų vertė turi būti įtraukta į rezervą bendrovės kapitalui atstatyti.

47 *Ibid.*

išperkamosios akcijos gali būti išperkamos tik visiškai apmokėtos ir iki sprendimo likviduoti bendrovę priėmimo (ABĮ 42[1] str. 9 d.). Bendrovė gali išpirkti akcijas tik tada, kai už jas gaunami įnašai, t. y. užtikrinamas bendrovės finansavimas ir kartu apsaugomi bendrovės kreditorių interesai[48]. Doktrinoje taip pat nurodoma, jog bendrovė turi būti iš anksto pasirengusi akcijų išpirkimo įvykiui, kadangi tam reikės įmonės finansinių išteklių[49]. ABĮ 42[1] str. 7 d. nustato, jog išpirkimo kaina privalo būti sumokėta ne vėliau nei per 12 mėnesių nuo išpirkimo dienos, nebent įstatai nustato trumpesnį išpirkimo terminą. Mokslininkų nuomone, nuostata atidėti išpirkimo kainą gali skatinti piktnaudžiavimą[50]. Tai gana ilgas atsiskaitymo laikotarpis, kurio metu buvę akcininkai nebegali įgyvendinti savo teisių, įskaitant gauti dividendą. Išpirkusi akcijas bendrovė turi sumažinti įstatinį kapitalą anuliuodama išpirktas akcijas ir per 10 dienų nuo akcijų išpirkimo dienos vadovas turi pareigą informuoti Juridinių asmenų registrą (toliau – JAR) (ABĮ 42[1] str. 12 d. ir 13 d.).

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog išperkamųjų akcijų reguliavimui būdinga nemaža administracinė našta, t. y. svarbu ne tik nuspręsti planuojamų išleisti išperkamųjų akcijų tikslą, tačiau būtina patvirtinti naują įstatų redakciją, kuri nustatytų akcijų išpirkimo sąlygas ir tvarką, be to, suformuoti rezervą. Tai gali turėti įtakos šios akcijų klasės įgyvendinimui[51]. Visgi išperkamosios akcijos suteikia naujų galimybių, ypač kaip lankstus finansavimo mechanizmas[52] ar obligacijų alternatyva. Išleidžiant išperkamąsias privilegijuotąsias akcijas sudaroma galimybė pritraukti investuotojų, juos atribojant nuo įmonės valdymo[53]. Taigi išperkamosios akcijos gali būti naudingas įrankis kontroliniam akcijų paketui įmonėje išlaikyti[54]. Toks modelis patogus ir investuotojams, nes užtikrinamas investicijos išpirkimas po tam tikro periodo (pvz., 3 ar 5 metų). Išperkamosios akcijos veikia kaip išėjimo iš bendrovės mechanizmas, nepaisant to, ar bendrovė bus parduota (angl. *liquidity event*)[55]. Atsižvelgiant į suteikiamą išskirtinę teisę būti išpirktoms, darytina išvada, jog ši akcijų klasė gali būti pritaikoma ir dalybose akcijomis su darbuotojais. Tai pasitarnautų ir bendrovei, kadangi darbuotojui palikus įmonę tokios akcijos būtų išpirktos[56], o akcininkų struktūra išliktų „nepraskiesta“ (angl. *undiluted*). Ar išperkamosios akcijos pasitarnautų įgyvendinant darbuotojų skatinimo akcijomis modelius ir sprendžiant susijusias problemas, analizuojama toliau.

48 Eilís Ferran, Elizabeth Howell ir Felix Steffek, „Share Buy-backs and Redeemable Shares“, *Principles of Corporate Finance Law*, (2023): 231–256, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://academic.oup.com/book/51724/chapter-abstract/419825519.

49 Vitali, *supra note*, 44: 35.

50 Bitė, *supra note*, 45: 135.

51 *Ibid.,* 134–135.

52 Aiškinamasis raštas, *supra note*, 33.

53 Pavyzdžiui, nesuteikiant balsavimo teisių, nustatant kitus apribojimus ir pan.

54 Vitali, *supra note*, 44: 33.

55 *Ibid.*

56 *Ibid.*

2. Privilegijuotosios ir išperkamosios akcijos darbuotojų finansiniam dalyvavimui įgyvendinti

Darbuotojų finansinis dalyvavimas per dalybas akcijomis Lietuvoje dažniausiai įgyvendinamas pasinaudojant akcijų pasirinkimo sandorio instrumentu[57]. Tai patvirtina ir kitų mokslininkų tyrimai[58]. Tai, jog akcijų opcionas yra dominuojantis įrankis (palyginti su kitomis priemonėmis) suteikti akcijų darbuotojams (ir vadovams), patvirtina ir teisininkų praktikų publikacijos[59]. Ir nors buvo tikėtasi, kad akcijų suteikimas (ABĮ 47[1] str.) kaip akcijų opciono alternatyva bus populiaresnis[60], šis įrankis lig šiol plačiai neįgyvendinamas, kadangi yra stipriai formalizuotas[61]. O ABĮ 43 str. apraiškų praktikoje iš esmės nesutinkama dėl šio instituto nelankstumo[62] ir privalomų ribojimų[63]. Tai patvirtina ir kiti autoriaus atlikti tyrimai[64].

Įgyvendinant dalybas akcijomis su darbuotojais per aukščiau minėtus instrumentus susiduriama su įvairiomis problemomis. Jos analizuojamos toliau, ieškant galimų sprendimo variantų, remiantis patobulintu privilegijuotųjų ir naujuoju išperkamųjų akcijų reguliavimais.

2.1. Akcijų darbuotojams suteikimas pagal ABĮ 47[1] str. ir susijusios problemos

Išperkamųjų akcijų institutas (ABĮ 42[1] str.) nedetalizuoja galimybės suteikti šias akcijas darbuotojams, tačiau ABĮ 47[1] str. 2 d. nurodo, jog siekdama suteikti akcijų darbuotojams

57 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note*, 9: 202–203.

58 Civinskas ir Stašys, *supra note*, 7: 30–31. Remigijus Civinskas, „Darbuotojų finansinio dalyvavimo įmonės veikloje vadovas“, VS/2019/0059 (2019): 13, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://socarchitektas.lt/wp-content/uploads/2024/01/Darbuotoju-dalyvavimo-imones-finansu-valdyme-metodika.pdf.

59 „Mindaugas Baniulis. Akcijos – kaip motyvavimo priemonė: ar sulauksime naujos darbuotojų-akcininkų bangos?“, *LRT*, 2022 m. kovo 24 d., https://www.lrt.lt/naujienos/verslo-pozicija/692/1653139/mindaugas-baniulis-akcijos-kaip-motyvavimo-priemone-ar-sulauksime-naujos-darbuotoju-akcininku-bangos; „Darius Amšiejus. Akcijų opcionų suteikimo darbuotojams taisyklės: kas tai?“, *LRT*, 2022 m. balandžio 6 d., https://www.lrt.lt/naujienos/verslo-pozicija/692/1665339/darius-amsiejus-akciju-opcionu-suteikimo-darbuotojams-taisykles-kas-tai; „Opcionų programų įgyvendinimas: 5 patarimai, padėsiantys išvengti klaidų“, *Infolex*, 2023 m. lapkričio 17 d., https://www.infolex.lt/landing/?act=news&Tema=54&Str=124657; „Opcionai Lietuvoje ir pasaulyje: kas naujo?“, *LRT*, 2024 m. liepos 12 d., https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2311875/opcionai-lietuvoje-ir-pasaulyje-kas-naujo; „Populiarėjanti darbuotojų skatinimo priemonė – akcijų opcionai: į kokias rizikas patenka darbuotojai“, *Teisė Pro*, 2023 m. spalio 6 d., https://www.teise.pro/index.php/2023/10/06/populiarejanti-darbuotoju-skatinimo-priemone-akciju-opcionai-i-kokias-rizikas-patenka-darbuotojai/.

60 „Ar nemokamos akcijos taps nauja darbuotojų ir vadovų skatinimo priemone?“, *Lexology*, 2017 m. balandžio 11 d., https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e2a2a41c-cce6-4d97-88a1-108b77b48f3d.

61 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note*, 9: 181–206.

62 Valdonė Darškuvienė, Paulius Vazniokas, „Stock Ownership as a Form of Employee and Management Financial Participation: Factors of Development in Lithuania“, *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* 38 (2006): 37–38, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/8ca4b503-4b59-49c4-bba1-cb710437d213/content.

63 Valdonė Darškuvienė, Stefan Hanish ir Niels Mygind, „Financial Participation of Employees in Lithuania (Extended Country Report)“, *A Project of the Inter-University Centre Split/Berlin, Institute for Eastern European Studies, Free University of Berlin,* (2006): 14, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., http://www.intercentar.de/fileadmin/files/PEPPER_III/Extended_Country_Report_Lithuania.pdf.

64 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note*, 9: 181–206.

bendrovė gali išleisti: 1) paprastųjų; 2) privilegijuotųjų; ar 3) darbuotojų akcijų statusą turinčių paprastųjų akcijų emisiją. Atitinkamai nuo 2026 m. liepos 1 d. įsigaliosianti ABĮ 42[1] str. 3 d. nustato, jog tiek paprastosios, tiek privilegijuotosios akcijos gali būti išperkamosios akcijos. Vadinasi, akcijų suteikimo institutu galima suteikti bet kurios klasės, įskaitant ir išperkamąsias, akcijas.

Pažymėtina, jog ABĮ 47[1] str. įgyvendinti sunku dėl šiam institutui būdingo didelio formalizmo. Tai patvirtina ir kiti autoriaus atlikti tyrimai, jų metu gauti profesionalių teisininkų atsiliepimai[65]. ABĮ 47[1] str. būdinga ilga akcijų suteikimo taisyklių, kurios detaliai reglamentuotų akcijų gavėjų subjektų sąrašą[66], akcijų suteikimo būdus (neatlygintinai arba iš dalies atlygintinai) ir akcijų suteikimo šaltinius (naujos akcijų emisijos išleidimas arba bendrovės savų akcijų perleidimas) parengimo ir patvirtinimo procedūra. Reikia laikytis griežtos procedūros, t. y. išleidžiant naują akcijų emisiją pagal ABĮ 47[1] str. 3 d. būtina suformuoti rezervą (iš paskirstytinojo pelno). Būtent šis reikalavimas dažnai yra esminė administracinė našta, užkertanti kelią startuolių įmonėms[67] pasinaudoti ABĮ 47[1] str. Be to, viena iš instituto nepopuliarumo priežasčių, tikėtina, taip pat susijusi su tuo, jog neatlygintinai suteikiamoms akcijoms pagal ABĮ 47[1] str. netaikomos mokestinės lengvatos, nebent instrumentas taikomas kartu su akcijų pasirinkimo sandoriu. Palyginimui, didinant bendrovės kapitalą iš bendrovės lėšų, akcininkai gali nemokamai gauti akcijų (ABĮ 15 str. 1 d. 3 p.). Kadangi pagal ABĮ 47[1] str. reikia nemažai pasirengti, šio įrankio įgyvendinimas būdingas didelėms bendrovėms, kurių akcijos platinamos viešai. Atitinkamai dėl gana didelės administracinės naštos ABĮ 47[1] str. sunkiau suderinamas su siauromis darbuotojų skatinimo akcijų schemomis[68], kurios skirtos mažesnėms darbuotojų grupėms ar individualiems asmenims. Tokiose situacijose dėl lankstumo paprastai pirmenybė teikiama akcijų pasirinkimo sandoriui ir akcijų perleidimo sutarčiai.

Įvertinus ABĮ 47[1] str. problemas pažymėtina, jog išperkamųjų akcijų institutas jų nesprendžia. Priešingai, bendrovei nusprendus išleisti išperkamųjų akcijų emisiją ir ją suteikti darbuotojams, administracinė našta padidės, kadangi įmonė ne tik turės: 1) priimti sprendimą dėl akcijų suteikimo akcininkų susirinkime; 2) parengti ir patvirtinti akcijų suteikimo taisykles; 3) nustatyti suteikiamų akcijų disponavimo apribojimus (jei taikoma); 4) suformuoti akcijų suteikimo rezervą; tačiau ir 5) parengti ir įregistruoti naują įstatų redakciją, kurioje bus nustatyta akcijų išpirkimo sąlygos ir tvarka; 6) suformuoti išperkamųjų akcijų rezervą. Visgi svarbu atkreipti dėmesį, kad jeigu Lietuvoje išperkamosios akcijos nepažadamos akcijų opciono pagrindu, nebūtų galimybės pasinaudoti mokestinėmis lengvatomis

65 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note,* 9: 181–206.

66 Palyginti su ABĮ 43 str., sąrašas gerokai išplėstas.

67 Veiklos pradžioje paprastai tokios įmonės yra nepelningos, tačiau galimybė suteikti akcijų savo darbuotojams gali būti ypač svarbi.

68 Civinskas, *supra note*, 58: 42.

ir, tikėtina, tai turėtų įtakos jų paplitimui praktikoje. Pavyzdžiui, Airijoje[69] ir JK[70] išperkamosioms akcijoms negalima pritaikyti mokestinės lengvatos, todėl jos nepopuliarios darbuotojams skatinti. Lietuviškajam artimas Prancūzijos AGA[71] instrumentas apskritai nenurodo galimybės nemokamai darbuotojams suteikti akcijų, kurios nėra paprastosios akcijos[72]. Visgi išperkamosios akcijos Lietuvoje gali būti pasitelktos įveikiant akcijų realizavimo iššūkius, kurie analizuojami skyrelyje *„Sausų" pajamų ir akcijų likvidumo problemos*.

Kitas svarbus momentas įgyvendinant ABĮ 47[1] str. yra akcijų ribojimų (pvz., disponavimo ar balsavimo teisių) nustatymas. Akcijų opcionu nustatomi apribojimai (įskaitant išlaikymą, kaupimą (angl. *vesting*) iš esmės yra standartinė praktika, kuri doktrinoje grindžiama darbuotojo motyvavimu ir tikslų sugretinimu su bendrovės tikslais[73]. Pavyzdžiui, ABĮ 43 str. atveju balsavimo teisės ir disponavimu akcijomis ribojimai privalomi įstatymu ir argumentuojami, jog atitinkamu laikotarpiu padeda išlaikyti bendrovės kontrolę[74]. Disponavimo apribojimai (arba įsipareigojimai atlikti atitinkamus veiksmus) taip pat paprastai nustatomi ir susiję su likvidumo įvykiais (angl. *liquidity event*), pvz., bendrovės pardavimas, perėmimas, pirminis viešas akcijų siūlymas (angl. *initial public offering*), taip pat nustatomi dėl kitų įsipareigojimų (nepardavimo konkurentams ir pan.)[75]. Taigi akcijų teisių (ir disponavimo) apribojimai iš esmės padeda pasiekti tikslus, dėl kurių darbuotojams suteikiamos akcijos.

Vadovaujantis ABĮ 47[1] str. 6 d., akcijų suteikimo taisyklėse galima nustatyti ABĮ 15 str. 1 d. 2, 3 ir 6 punktuose nurodytus turtinių teisių apribojimus ir disponavimo suteiktomis akcijomis sąlygas. Pabrėžtina, kad šie ribojimai negali tęstis neribotą laiką, be to, apie juos būtina pranešti JAR (ABĮ 47[1] str. 12 d.). Žvelgiant iš praktinės pusės, tai gali būti neparanku bendrovėms. Visgi nustatydama darbuotojams suteikiamų akcijų teises ir apribojimus, įmonė galėtų pasinaudoti privilegijuotųjų akcijų galimybėmis (ABĮ 42 str. 2 d.). Šių akcijų pagrindu galima iš anksto nustatyti darbuotojams suteikiamų akcijų (išimtinių) teisių apimtį, pvz., būti išrinktiems į valdymo organo narius, balsuoti tam tikrais klausimais, apriboti balsavimo teisę ir pan. Taigi dabartinis privilegijuotųjų akcijų reguliavimas (pvz.,

69 „KMPG", Employee Share Incentive Schemes, 2024 m. kovo 2 d., žiūrėta 2026 m. balandžio 13 d., https://kpmg.com/ie/en/insights/tax/employee-share-incentive-schemes-explained-people-services.html#accordion-c0464ece63-item-a85023e388.

70 „GOV.UK", Employee Tax Advantage Share Scheme User Manual, žiūrėta 2026 m. balandžio 13 d., https://www.gov.uk/hmrc-internal-manuals/employee-tax-advantaged-share-scheme-user-manual.

71 Pranc. *Attributions Gratuites d'Actions*, angl. *free allocation of shares* arba *free shares*.

72 Prancūzijos komercinis kodeksas, *supra note,* 38: L225-197-1 str.

73 Karen A. Madsen, „Employee Stock Options: Is Complete Forfeiture of Non-Vested Stock Options Fair and Equitable When an Employee is Involuntary Terminated Without Cause", *Santa Clara Law Review* 33, 1, (1993): 233, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1651&context=lawreview&httpsredir=1&referer=& ; Yi-Hui Tai, „Is adoption of restricted stock grants related with firm performance?", *Asia Pacific Management Review* 23, 2, (2018): 137–147, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1029313215302062.

74 Daršku vienė, Hanish ir Mygind, *supra note,* 63.

75 Sam Han Qian, „Employee Share Option Plans in Singapore", *Singapore Academy of Law*, SAL Prac 19, (2023): 15, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://journalsonline.academypublishing.org.sg/Journals/SAL-Practitioner/Corporate/ctl/eFirstSALPDFJournalView/mid/592/ArticleId/1886/Citation/JournalsOnlinePDF.

derinant su akcijų opcionu) gali būti patraukli alternatyva darbuotojams skatinti akcijomis (su apribotomis teisėmis), palyginti su ABĮ 47[1] str.

O nuo 2026 m. liepos 1 d. įsigaliosianti ABĮ 43 str. 3 d. redakcija suteiks ir galimybę nustatyti kitokią dividendo įgyvendinimo tvarką šių akcijų savininkams. Nepaisant to, privilegijuotųjų akcijų galimybės gali būti derinamos su ABĮ 47[1] str. Privilegijuotosios akcijos suteikia galimybę nustatyti nenutraukiamus apribojimus (pvz., balsavimo teisės), o akcijų suteikimo taisyklėmis įmonė gali nustatyti papildomus disponavimo apribojimus, pvz., draudimą perleisti akcijas tam tikrą laiką po jų įgijimo ir pan. Taigi privilegijuotųjų akcijų reguliavimas jau šiuo metu leidžia kūrybiškai įgyvendinti dalybų akcijomis su darbuotojais modelius (įskaitant ir ABĮ 47[1] str. pagrindu), o būsimi pakeitimai dėl dividendo mokėjimo tvarkos dar labiau išplės šias galimybes.

2.2. Teisinio netikrumo problema pažadant akcijas suteikti akcijų opciono pagrindu

Pažadant darbuotojui suteikti akcijas akcijų opciono sandorio pagrindu iš esmės visada susiduriama su teisinio netikrumo problema[76]. Praktikoje tai reiškia, kad sandorio įgyvendinimas iš esmės priklauso nuo opciono davėjo valios[77]. Ir nors teisėtai sudaryta sutartis jos šalims turi įstatymo galią[78], pasirinkimo sandorio veikimo mechanizmas, įskaitant įgyvendinimo užtikrinimo priemones, nereglamentuotas Civiliniame kodekse (toliau – CK), jis sudaromas remiantis civilinės teisės principais ir taisyklėmis (CK 6.156 str.). Atkreiptinas dėmesys, kad pasirinkimo sandorio reglamentavimo klausimu iš esmės galima skirti dvi nuomones: 1) akcijų opciono (ypač dėl jo kompleksiškumo) įstatymu reglamentuoti nereikia[79], t. y. lankstus akcijų opciono sandoris, grįstas sutarčių teisės principais, geriau atitinka verslo poreikius[80]; 2) akcijų opcioną būtų tikslinga įtvirtinti įstatymu, kad būtų aiškesnis (pasirinkimo sandorių) veikimo ir įgyvendinimo mechanizmas[81], taip pat užtikrintos silpnesnių šalių teisės ir jų gynimo priemonės. Taigi akcijų opcionui būdingas kompleksiškumas (tiek sutarties turinio, tiek opciono įgyvendinimo) lemia, jog, nesant opciono davėjo valios, darbuotojui pasiekti galutinį rezultatą (įgyti akcijas) ar ginti pažeistas teises teisme

76 Nedas Tamašauskas ir Luka Tamulionytė, „Darbuotojų akcijų opcionai: realizavimas, apmokestinimas ir jų perspektyvos Lietuvoje“, *Teisės mokslo pavasaris*, (2023): 52, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://epublications.vu.lt/object/elaba:184819992/index.html.

77 Michael C. I. Nwogugu, „Legal, Economic and Psychological Issues of Accounting for Employee Stock Options“, *Managerial Auditing Journal,* 19(9), (2006): 14, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.researchgate.net/publication/228238266_Legal_Economic_and_Psychological_Issues_of_Accounting_for_Employee_Stock_Options.

78 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.189 str. (suvestinė redakcija 2026-04-01 –2026-04-30), *Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74–2262*.

79 Guido Ferrarini, Niamh Moloney ir Cristina Vespro, „Executive Remuneration in the EU: Comparative Law and Practice“, *ECGI Working Paper Series in Law*, 09, (2003): 11, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=419120.

80 Bitė ir Vasiliauskas, *supra note*, 6: 31.

81 *Ibid*., 32

gali būti sudėtinga[82].

Išvestinė problema šiuo atveju kyla ir dėl to, jog šiomis dienomis akcijų pasirinkimo sandoris vis reikšmingesnis, palyginti su darbuotojo darbo užmokesčiu. Atlygio apskaičiavimas, mokėjimas[83] ir susijusios priemonės darbuotojui ginti pažeistas teises[84] yra aiškiai reglamentuoti įstatymais, tad suteikia saugumo jausmą ir iš esmės užtikrina darbuotojų teises. O akcijų opcionas, sudaromas pagal civilinės teisės principus, nepatenka į tradicines darbo teisės taisykles, tad savo teises ginančiam darbuotojui reiktų remtis bendrosios civilinės teisės taisyklėmis[85]. Atitinkamai, kadangi nėra akcijų opciono įstatyminio reglamentavimo, iš esmės darbuotojas tampa silpnesne šalimi[86].

Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) civilinėje byloje Nr. e3K-3-27-381/2023 iš dalies išsprendė akcijų pasirinkimo sandorio teisinio neapibrėžtumo problemą, atribodamas pastarąjį nuo preliminariosios sutarties, nurodydamas akcijų opciono kilmę ir kitus požymius[87]. Iki tol akcijų pasirinkimo sandorio veikimo mechanizmą[88] aiškindavo Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos[89], tačiau nenuosekliai. Tarp esminių požymių teismas išskyrė, kad opciono sutartis gali būti neatlygintinė ir pagal objektą, dėl kurio sudaroma, gali turėti rizikos elementą[90]. Nors LAT pasisakė, kad opciono sandoriai gali būti sudaromi turint arba neturint bazinį turtą, teismas taip pat atribojo opciono sutartį nuo preliminariosios, nurodydamas, kad opciono sutarties sudarymo metu visada egzistuoja ir iš jos kylančios ateities sutarties objektas. Atitinkamai matyti, jog LAT tiesiogiai nepasisakė, ar opciono sutarties objektu gali būti būsimas turtas (pvz., būsima akcijų emisija), nors praktikoje dėl to galima susitarti. Taigi tam tikrų atvirų klausimų lieka. Dėl LAT nutarties daug aiškesnis opcionų taikymas praktikoje (ir galimi teisių gynimo būdai), tačiau net ir teismų praktikai padedant opciono turėtojui darbuotojui, kaip silpnesnei šaliai, efektyviai ginti savo teises gali būti sudėtinga.

Kaip minėta, nors akcijų pasirinkimo sandoriai vis reikšmingesni, palyginti su darbuotojo darbo užmokesčiu, jie reguliuojami bendraisiais civilinės teisės principais. Taigi ir darbuotojo, kaip silpnesnės šalies, teisių ir interesų apsaugai netaikoma papildoma apsauga[91].

82 Matthew T. Bodie, „Employee Stock Options and Rule 10b-5“, *Iowa L. Rev* 88, 539 (2003): 542–543, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=414443.

83 „Lietuvos Respublikos darbo kodeksas“, *supra note*, 3: 139 str.

84 *Ibid.*, 17–19 str.

85 Martin Henssler, Heinz Josef Willemsen ir Heinz-Jurgen Kalb, *Darbo teisės komentaras* (*Arbeitsrecht Kommentar)* (Cologne: Ottoschmidt, 2018), 611a BGB, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.juris.de/jportal/nav/produkte/werk/arbeitsrecht-kommentar.jsp.

86 „German Federal Labor Court Strengthens Employee Rights for Virtual Stock Options upon Employment Termination - Legal Insights Germany“, *JDsupra*, 2025 m. gegužės 16 d., https://www.jdsupra.com/legalnews/german-federal-labor-court-strengthens-8482815/.

87 „Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, civilinė byla Nr. e3K-3-27-381/2023“, žiūrėta 2025 m. lapkričio 15 d., https://www.lat.lt/lt/doclib/ksm8osh1ejo9wcgfkam3ajbsc954uxqg.

88 Taip pat vertinant mokestinių lengvatų pritaikomumo galimybes.

89 „Valstybinės mokesčių inspekcijos Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo komentaras“, 2 str. 11 d. komentaras ir 17 str. 1 d. 58 p. komentaras, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.vmi.lt/evmi/gyventoju-pajamu-mokestis.

90 Geriausias pavyzdys šiuo atveju yra vertybiniai popieriai (akcijos), kurių vertė kinta.

91 Bodie, *supra note*, 82: 542–543.

Atitinkamai įgyvendinant akcijų opcioną (ypač, kai darbuotojas palieka bendrovę), gali kilti nesutarimų[92]. Yra pagrindo manyti, jog akcijų pasirinkimo sandorio mechanizmo įtvirtinimas įstatyme išsklaidytų opciono teisinio netikrumo problemą. Taip būtų užtikrinta šalių, turinčių mažesnę derybinę galią, apsauga. Toliau detaliau analizuojama, kas iš esmės lemia akcijų opciono sutarties teisinį netikrumą ir darbuotojo, kaip silpnesnės šalies, poziciją.

Akcijų pasirinkimo sandoris priskirtinas sutartinių teisinių santykių stadijai, pagal kurią opciono davėjas įsipareigoja ateityje ir opciono turėtojui pareikalavus sudaryti akcijų perleidimo sutartį[93]. Taigi tai iš esmės yra sutartis dėl reikalavimo teisės atsiradimo, kuri paprastai yra neatlygintinė. Be to, kaip minėta, akcijų opciono sutartis taip pat yra ir rizikos sutartis, kadangi pažadėtos akcijos gali ir nuvertėti. Minėta, jog akcijų pasirinkimo sutarčiai būdingas kompleksiškumas, t. y.: a) sutartis paprastai yra didelės apimties; b) sutartis yra plataus turinio: nustato įvairius įgyvendinimo ir baigties scenarijus, šalių teises ir įsipareigojimus, įskaitant pareigą laikytis atitinkamos opciono įgyvendinimo procedūros; c) sutarčiai įgyvendinti, siekiant įgyti akcijas, reikia daugelio veiksmų, kurie priklauso nuo kitų šalių (žr. toliau). Be to, iš esmės visada pasirašydamas akcijų pasirinkimo sutartį darbuotojas įsipareigoja ir perleisti akcijų, kurias įgis ateityje, balsavimo teises (CK 2.89 str.) ar įsipareigoti atlikti kitus veiksmus[94]. Taigi galutiniam rezultatui (įgyti akcijas) pasiekti svarbu ne tik laikytis opciono sutartyje nurodytų nuostatų[95], tačiau ir įgyvendinus opcioną atlikti būtinus akcijų perleidimo veiksmus, pvz., gauti bendrovės organų patvirtinimus, parengti reikiamus dokumentus, patvirtinti naują bendrovės įstatų redakciją ar akcijų perleidimo sandorį pas notarą (jei reikia) ir pan. Šiuos veiksmus atlieka su opciono davėju susiję asmenys, įskaitant bendrovę, akcininkus ir pan. Doktrinoje nurodoma, jog akcijų pasirinkimo sandorio perleidimas (šiuo atveju apima ir įgyvendinimą) visiškai priklauso nuo akcijų opciono davėjo valios[96] ir tolesnių (įskaitant susijusių šalių) veiksmų. Praktikoje tai reiškia, jog opciono davėjui atsisakius vykdyti sutartį arba neatlikus būtinų veiksmų

92 „German Federal Labor Court Strengthens Employee Rights for Virtual Stock Options upon Employment Termination - Legal Insights Germany“, *supra note*, 86.

93 „Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, civilinė byla Nr. e3K-3-27-381/2023“, *supra note*, 87.

94 Pavyzdžiui, balsuoti kaip daugumos akcininkas, parduoti akcijas kartu su daugumos akcininku ir pan.

95 Pavyzdžiai paprastai apima akcijų kaupimo laikotarpį, gero ir blogo pasitraukimo sąlygas, metinius veiklos matavimo rodiklius, opciono įgyvendinimo sąlygas, išlaikymo laikotarpius ir kitas sąlygas. Apie kiekvieną iš šių sąlygų plačiau žr. šiuos šaltinius: Xin Qu ir kt., „Corporate Governance and Stock Option Vesting Conditions: Evidence from Australia“, (2014): 29–30, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.uts.edu.au/globalassets/sites/default/files/jcae_mpercy_corporate-governance-and-stock-option-vesting-conditions.pdf. „Good Leaver / Bad Leaver' provisions: A guide for businesses“, *DLA Piper*, 2018 m. kovo 6 d., https://www.dlapiper.com/en/insights/publications/2018/03/good-leavers-and-bad-leavers. Alex Edmans, Xavier Gabaix ir Dirk Jenter, „Executive Compensation: A Survey of Theory and Evidence“, *ECGI Working Paper Series in Finance*, 514, (2017): 21–23, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.ecgi.global/sites/default/files/working_papers/documents/5142017.pdf.

96 Abraham J.B. Cable, „Stock Options of Adhesion“, *The Journal of Corporation Law*, 50, 5, (2025): 1395, žiūrėta 2026 m. sausio 20 d., https://jcl.law.uiowa.edu/sites/jcl.law.uiowa.edu/files/2025-08/Cable_Final.pdf.

akcijoms perleisti[97] akcijų perleidimo sandoris paprasčiausiai gali „užstrigti“[98]. Taigi akcijų opciono įgyvendinimo sąlygos ir neaiškumas dėl galimų gynybos priemonių iš esmės ir lemia akcijų pasirinkimo sandorio teisinį netikrumą. Ar akcijų klasės galėtų išspręsti šią problemą, analizuojama toliau.

Įvertinus akcijų opciono teisinio netikrumo problemą pažymėtina, jog nei naujasis išperkamųjų akcijų, nei patobulintas privilegijuotųjų akcijų reguliavimas ABĮ tiesiogiai jos nesprendžia. Visgi šios akcijų klasės gali pasitarnauti netiesiogiai. Pabrėžtina, kad tiek ABĮ 42 str., tiek naujasis ABĮ 42[1] str. nustato, jog leidžiant skirtingų klasių akcijas jų suteikiamos teisės ir galimybė išleisti išperkamąsias akcijas[99] turi būti nurodytos bendrovės įstatuose. Taigi bendrovė, nusprendusi akcijų opciono pagrindu skatinti darbuotojus tiek privilegijuotosiomis, tiek išperkamosiomis akcijomis, turėtų: a) iš anksto patvirtinti naują įstatų redakciją; arba b) akcijų opciono sutartyje nurodyti, kad atitinkami įstatų redakcijos pakeitimai bus atlikti darbuotojui pateikus pranešimą apie akcijų opciono įgyvendinimą.

Žvelgiant iš teisinio netikrumo problemos perspektyvos: a) variantas turėtų suteikti daugiau saugumo darbuotojui. Praktikoje dėl: a) varianto įgyvendinimo darbuotojas galėtų pateikti pageidavimą akcijų opciono derybų stadijoje, reikalaudamas, jog nauja įstatų redakcija[100] būtų patvirtinta iš anksto. Atlikdama šiuos išankstinius pakeitimus bendrovė demonstruotų opciono davėjo suinteresuotumą ir realią intenciją dėl veiksmų ateityje. Ir nors darbuotojui įgyvendinant akcijų opcioną darbdavys formaliai galėtų nevykdyti savo įsipareigojimų[101], iš anksto patvirtinta nauja įstatų redakcija suteiktų aiškumo ir užtikrintumo, veiktų kaip papildomas saugumo garantas darbuotojui. Taigi išankstiniai veiksmai (pvz., naujos įstatų redakcijos patvirtinimas), akcijų opcionu pažadėjus suteikti privilegijuotąsias ar išperkamąsias akcijas, netiesiogiai spręstų teisinio netikrumo problemą net nesant įstatyme įtvirtinto akcijų pasirinkimo sandorio instituto.

2.3. „Sausų“ pajamų ir akcijų likvidumo problemos

Jeigu Lietuvoje darbuotojas įgyja bendrovės akcijų anksčiau nei po 3 metų nuo teisės į akcijas suteikimo[102] arba nutikus kitiems akcijų opciono sutartyje numatytiems įvykiams, pvz., pasikeičia akcininkas ar atsiranda greitesnio sandorio įgyvendinimo

97 Pavyzdžiui, nepriimamas akcininkų sprendimas dėl akcininkų konflikto, nesutarimai dėl akcijų kainos ar nepatvirtinama nauja bendrovės įstatų redakcija ir pan.

98 „Sportland“ akcininkų kivirčas: nesutinka išpirkti V. Korsakovo opcionų už 5,7 mln. Eur, nesutaria dėl pelno dalybų“, *Verslo žinios*, 2025 m. sausio 15 d., https://www.vz.lt/prekyba/2025/01/15/sportland-akcininku-kivircas-nesutinka-ispirkti-v-korsakovo-opcionu-uz-57-mln-eur-nesutaria-del-pelno-dalybu-562280; pažymėtina, jog straipsnyje kalbama apie akcijų pardavimo opcioną (pasirinkimo parduoti akcijas sandoris – tai pasirinkimo sandorio rūšis, kuri suteikia turėtojui teisę parduoti turtą ateityje už iš anksto nustatytą kainą (angl. *put option*).

99 Išpirkimo sąlygos ir tvarka.

100 Su įtvirtinta galimybe išleisti privilegijuotąsias ir (ar) išperkamąsias akcijas.

101 Kaip minėta, akcijų opcionui įgyvendinti vis tiek reikėtų atlikti ne vieną papildomą veiksmą (pvz., akcininkų sprendimo, akcijų perleidimą tvirtinti pas notarą (jei reikia) ir pan.).

102 Terminas skaičiuojamas nuo akcijų opciono pasirašymo momento.

(angl. *acceleration*)[103] sąlyga, darbuotojui kyla pareiga sumokėti mokesčius nuo įgytų akcijų vertės. Jei šios pareigos neprisiima darbdavys, darbuotojas, įgijęs akcijas (nors ir gavęs naudos), gali neturėti lėšų mokesčiams, o tai reikštų „sausų" pajamų (angl. *dry income*)[104] problemą. Ji šiuo metu sprendžiama Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (toliau – VSDĮ)[105] ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (toliau – GPMĮ)[106] lengvatomis. Jos nustato, jog darbuotojo pagal pasirinkimo sandorį įgyta nauda (akcijos) ne anksčiau kaip po 3 metų nuo teisės į opcioną suteikimo priskiriama neapmokestinamosioms pajamoms. Atkreiptinas dėmesys, kad būtent šios lengvatos yra vienos esminių paskatų dalytis akcijomis su darbuotojais akcijų opciono pagrindu[107]. Visgi net jeigu bendrovė nuspręstų suteikti darbuotojams akcijas ABĮ 47[1] str. (ar ABĮ 43 str.) pagrindu, norint pasinaudoti minėtomis lengvatomis šie instrumentai turėtų būti sukombinuoti su akcijų pasirinkimo sandoriu, t. y.: 1) akcijų opciono sutartimi darbuotojui turėtų būti pažadama suteikti akcijų ateityje (nustatant ne trumpesnį nei 3 metų laukimo laikotarpį); 2) praėjus minimam terminui ir darbuotojui įgyvendinant reikalavimo teisę pagal opciono sutartį, akcijos galėtų būti suteikiamos pagal ABĮ 47[1] str. (ar kitu pagal opciono sutartį sutartu būdu). Tai vienintelis būdas pasinaudoti lengvatomis, kadangi mokesčių teisės aktai išskiria būtent akcijų pasirinkimo sandorį kaip instrumentą, kuriuo turi būti pažadamos akcijos (nauda) darbuotojui[108]. Paminėtina, jog „sausų" pajamų problemą taip pat bandoma spręsti ir paskiausia Europos įmonių taisyklių rinkinio sistemos „EU Inc." iniciatyva[109], kuri pristatytų standartizuotus darbuotojų akcijų opcionų planus, apmokestinamus tik realizavus akcijas. Pavyzdžiui, akcijų apmokestinimas jų realizavimo momentu taikomas Vokietijoje[110].

Minėtos mokestinės lengvatos iš dalies sprendžia „sausų" pajamų problemą, tačiau net ir pasinaudojusiam jomis darbuotojui vėliau gali būti sudėtinga realizuoti (pvz., parduoti) įgytas akcijas, kadangi: a) sudėtinga nustatyti jų vertę (ypač uždarųjų akcijų bendrovių); b) gali nebūti asmenų (investuotojų), kurie norėtų įsigyti šias akcijas (neįvykti bendrovės pardavimas, angl. *liquidity event*); c) bendrovė neišperka darbuotojams suteiktų akcijų ir

103 „Understanding Accelerated Vesting: Benefits and Processes", *Investopedia*, 2025 m. gruodžio 9 d., https://www.investopedia.com/terms/a/acceleratedvesting.asp.

104 Alvin Chen, „Employee Stock Options – a literature review", *The Swedish Agency for Growth Policy Analysis*, (2025): 24, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.growthanalysis.se/download/18.36c241f19a5582559299c80/1762956002448/WP_2025_03_Employee%20Stock%20Options.pdf.

105 Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo (suvestinė redakcija 2026-01-01 –2026-05-31) 11 str. 1 d. 25 p., *Lietuvos aidas,* 1991-05-31, Nr. 107–0.

106 Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (suvestinė redakcija 2026-01-01 –2026-12-31) 17 str. 1 d. 58 p., *Valstybės žinios,* 2002-07-19, Nr. 73–3085.

107 Civinskas ir Stašys, *supra note*, 7: 14–31 p.

108 „Valstybinės mokesčių inspekcijos Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo komentaras", *supra note*, 121: 17 str. 1 d. 58 p. komentaras.

109 „Impact Assessment Report Regarding Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the 28th Regime Corporate Legal Framework – EU INC", *European Commission*, 17–18, žiūrėta 2026 m. balandžio 4 d., https://commission.europa.eu/document/download/38805451-8ffd-4512-8c46-fd76de0e9c9c_en?filename=Impact%20assessment%20report%20for%20EU%20Inc%20part%201.pdf.

110 2024 m. Vokietijos pajamų mokesčio įstatymo (EStG) pakeitimais (19a skirsnis) buvo pristatytas „sausų" pajamų problemos sprendimas, nustatant, jog darbuotojo įgytos akcijos apmokestinamos jų realizavimo (pvz., pardavimo) momentu. Paminėtina, jog šis reguliavimas taikomas startuolių bendrovėms.

pan. Be to, taip pat gali tekti labai ilgai laukti dividendų arba bendrovė per tą laiką gali bankrutuoti. Kitaip tariant, darbuotojas gauna naudos, tačiau ji yra nelikvidi. Tokiais atvejais kyla akcijų likvidumo problema. Doktrinoje taip pat nurodoma, jog darbuotojų gauta nauda (net jei ir likvidi) paprastai bus vertinama žemesne nei rinkos kaina, kadangi gauta nemokamai[111]. Paminėtina, jog ir pats akcijų opcionas, kuriuo pažadama suteikti akcijas, paprastai yra nelikvidus[112]. Taigi jei darbuotojas negauna realios naudos iš akcijų (nėra galimybės jų realizuoti) ir nepasinaudoja mokestinėmis lengvatomis (kyla mokestinė našta), įgyti akcijas darbuotojui neparanku.

Kaip minėta, privilegijuotųjų akcijų reguliavimas (ABĮ 42 str. 2 d.) jau dabar suteikia galimybę įstatuose nustatyti išimtines teises[113] akcijų savininkams (darbuotojams). Nuo 2026 m. liepos 1 d. taip pat atsiras galimybė nustatyti ir kitokią dividendų išmokėjimo tvarką privilegijuotųjų akcijų savininkams (ABĮ 42 str. 3 d.). Atitinkamai į darbuotojų naudą orientuota dividendų išmokėjimo tvarka pasitarnautų netiesiogiai, t. y. išmokant dividendus darbuotojams gali būti suteikiama likvidi nauda, susijusi su turimomis akcijomis. Visgi matyti, jog privilegijuotųjų akcijų reguliavimas net ir po 2026 m. liepos 1 d. iš esmės nespręs minimų problemų.

Visgi visiškai kitokia yra naujojo išperkamųjų akcijų reguliavimo situacija. Nuo 2026 m. liepos 1 d. bendrovės pagal ABĮ 42^1 str. 1 ir 2 d. galės išleisti išperkamąsias akcijas, kurios pasitarnaus ir darbuotojams skatinti. Šių akcijų prigimtis ir tikslas (būti išpirktoms bendrovės), nepaisant, kokiu pagrindu (ABĮ 47^1 str., akcijų perleidimo sandoriu ar kitu būdu)[114] būtų suteikiamos darbuotojams, iš esmės sprendžia akcijų likvidumo problemą. Tokių akcijų suteikimo darbuotojams ir išpirkimo žingsniai galėtų būti šie: 1) pasirašomas akcijų pasirinkimo sandoris, kurio pagrindu pažadama suteikti išperkamąsias akcijas ne anksčiau nei po 3 metų (siekiant pasinaudoti mokestinėmis lengvatomis[115]); 2) nustatoma suteikti akcijas neatlygintinai ABĮ 47^1 str. pagrindu; 3) bendrovėje suformuojami išperkamųjų akcijų rezervas ir rezervas darbuotojų akcijoms suteikti; 4) po 3 metų išleidus išperkamąsias akcijas, jų emisijos kainą apmoka bendrovė ir suteikia darbuotojams ABĮ 47^1 str. pagrindu; 5) bendrovės įstatuose nustatoma akcijų išpirkimo tvarka (išpirkimo kainos apskaičiavimas ir laikotarpis, pvz., 2–3 metai, po kurio bendrovė gali išpirkti dalį ar visas darbuotojo išperkamąsias akcijas); 6) suėjus nustatytam terminui bendrovė išperka akcijas iš darbuotojų, t. y. realizuojamos akcijos.

---

111 Lisa K. Meulbroek, „The Efficiency of Equity-Linked Compensation: Understanding the Full Cost of Awarding Executive Stock Options“, *Harvard Business School Working Paper,* 00-056 (2000): 27–28, žiūrėta 2026 m. balandžio 4 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=215530.

112 Don M, Chance, „Liquidity and employee options: An empirical examination of the Microsoft experience“, *Journal of Corporate Finance* 15, 4 (2009): 469, žiūrėta 2025 m. gruodžio 20 d., https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S092911990900008X.

113 Pavyzdžiui, galimybė rinkti ar būti išrinktam į valdymo organų narius, balsuoti dėl kitų bendrovės sprendimų ir pan.

114 Kaip minėta, siekiant pasinaudoti VSDĮ ir GPMĮ nustatytomis mokestinėmis lengvatomis (ir išvengti „sausų“ pajamų problemos), akcijos darbuotojams turi būti pažadamos akcijų pasirinkimo sandoriu.

115 Remiantis GPMĮ komentaru, sutartyje taip pat turėtų būti nustatyti darbuotojų motyvavimo, skatinimo akcijomis tikslai ir t. t.

Minėta, kad ABĮ 42[1] str. 4 d. nustato, jog bendrovė gali išpirkti akcijas, kai sudarytas tokių akcijų rezervas, o išpirkimo kaina savininkams (darbuotojams) turi būti sumokama ne vėliau nei per 12 mėnesių (ABĮ 42[1] str. 7 d.). Akcijų išpirkimo kainą (arba tam tikrą kainos apskaičiavimo formulę) ir laikotarpį bendrovė galėtų nustatyti įstatuose, atsižvelgdama į bendrovės akcijų kainos (rinkos) pokytį per tam tikrą laikotarpį, kitus svarbius elementus ir pan. Taigi naujasis išperkamųjų akcijų reguliavimas iš esmės sudaro bendrovėms aiškią ir patogią įstatyminę akcijų išpirkimo galimybę, pasinaudojant bendrovės kapitalu. Atitinkamai tai itin patrauklu ne tik išorės investuotojams, tačiau ir darbuotojams, kadangi nebereikia rūpintis akcijų realizavimu po jų įgijimo, taigi išsprendžiama akcijų likvidumo problema.

Išvados

1. Nuo 2026 m. liepos 1 d. įsigaliosiantis ABĮ 42 str. 3 d. pakeitimas itin aktualus bendrovėms, siekiančioms papildomai pritraukti išorės finansavimą, kadangi sudarys galimybę nustatyti skirtingų privilegijuotųjų akcijų klasių dividendų mokėjimo tvarką (įskaitant pirmumo teisę) ir tokių akcininkų (investuotojų) teisių apimtį. Atitinkamai toks liberalizuotas privilegijuotųjų akcijų reguliavimas atvers ir naujų galimybių įgyvendinant darbuotojų skatinimo akcijomis modelius.
2. ABĮ neišskiria, ar išperkamosios akcijos yra akcijų rūšis ar klasė. Kadangi akcijos suteikia išskirtinę teisę būti išpirktoms bendrovės, šias akcijas tikslinga priskirti akcijų klasių kategorijai. Pagal išperkamųjų akcijų prigimtį ir suteikiamas galimybes darytina išvada, jog ši akcijų klasė gali būti pritaikoma ir darbuotojų skatinimo akcijomis modeliuose.
3. Išperkamosios akcijos atveria naujų galimybių, tačiau reguliavimas gana formalizuotas, t. y. svarbu ne tik iš anksto nuspręsti, koks bus planuojamų išleisti išperkamųjų akcijų tikslas, tačiau būtina patvirtinti naują įstatų redakciją, kuri nustatytų akcijų išpirkimo sąlygas ir tvarką, ir suformuoti išperkamųjų akcijų rezervą. Tai gali turėti įtakos šios akcijų klasės įgyvendinimui praktikoje.
4. Išperkamosios akcijos nesprendžia su ABĮ 47[1] str. susijusių įgyvendinimo problemų. Priešingai, nusprendus išleisti išperkamųjų akcijų emisiją ir ją suteikti darbuotojams, administracinė našta didės, kadangi, be formaliųjų ABĮ 47[1] str. reikalavimų, bendrovė turės atlikti papildomus veiksmus (įskaitant formuoti rezervą) išleisdama akcijas ir nustatydama išpirkimo sąlygas. O dabartinis privilegijuotųjų akcijų reguliavimas (pvz., derinant su akcijų opcionu) gali būti patraukli alternatyva skatinti akcijomis darbuotojus (su apribotomis teisėmis), palyginti su ABĮ 47[1] str.
5. Nei išperkamųjų, nei privilegijuotųjų akcijų reguliavimai nesprendžia su akcijų pasirinkimo sandoriu susijusios teisinio netikrumo problemos. Visgi šios akcijų klasės gali pasitarnauti netiesiogiai. Bendrovės atlikti išankstiniai dokumentų pakeitimai dėl minėtų akcijų klasių įtvirtinimo demonstruotų opciono davėjo

suinteresuotumą ir realią intenciją dėl veiksmų ateityje, taigi netiesiogiai spręstų teisinio netikrumo problemą net nesant įstatyme įtvirtinto akcijų pasirinkimo sandorio instituto.

6. Nuo 2026 m. liepos 1 d. įsigaliosiantis išperkamųjų akcijų reguliavimas sudarys bendrovėms įstatyminę galimybę įgyvendinti akcijų išpirkimą, pasinaudojant bendrovės kapitalu. Atitinkamai išperkamųjų akcijų savininkams (įskaitant, jei suteikiama darbuotojams) nereikės rūpintis akcijų realizavimu ateityje, taigi iš esmės išsprendžiama akcijų likvidumo problema.

SHARE CLASSES AND EMPLOYEE FINANCIAL PARTICIPATION IN LITHUANIA

Liutauras Vasiliauskas
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The purpose of this article is to reveal and assess whether the regulation of preferred shares and the new regulation of redeemable shares could be used to solve the problems of financial participation of employees in the management of the company. The main problems when implementing sharing shares with employees include the formal requirements of the institute for granting the shares (Article 47[1] of the Law on Companies); setting the restrictions on the transfer or disposal of the rights granted by the shares including the restrictions on preferred shares; legal uncertainty when promising to grant the shares on a stock option basis; the liquidity of shares. After analysing the improved regulation of preferred shares, the conclusions were drawn that the regulation could be utilized for setting the scope of the restrictions and limitations of the shares granted to employees (compared with Article 47[1] of the Law on Companies) as well as may have an indirect impact in solving the problems of legal uncertainty and liquidity of the shares. While the new regulation of the redeemable shares could be used together with Article 47[1] of the Law on Companies, however does not solve the related problems. Nonetheless, the redeemable shares solve the liquidity of shares problem, as the companies are provided with a clear and convenient statutory tool to implement redemption of the shares which is attractive to investors or employees.*

Keywords: *employee financial participation, sharing shares with employees, tools for implementation of sharing shares with employees, classes of shares, preferred shares, redeemable shares.*

Liutauras Vasiliauskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto teisės doktorantūros studijų studentas. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinė ir verslo teisė, įmonių teisė.

Liutauras Vasiliauskas, PhD candidate at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: civil and business law, company law.